

דפי עיון

במפרשים

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ח

פרשת ניצבים

א. המהר"ל מפראג.
פרק כט', פסוקים יג', יד':

התורה נתנה לעם ישראל לתמיד, לדורות עולם למי שעמד לרגלי הר סיני ולמי ש"איננו פה עמנו היום" שכן בלעדיה אין קיום לעולם. דבר זה הומחש לעם ישראל בשעה שכפה הקב"ה עליהם הר כגיגית והודיעם שאם לא יקבלו את התורה יחזור העולם לתוהו ובוהו.
וכך כותב המהר"ל בספרו גור אריה:

כפה עליהם ההר כגיגית לומר אם לא תקבלו את התורה שם תהא קבורתכם. לומר כי התורה היא הכרחית לקבלה ואם לא יקבלו התורה שמה תהא קבורתם. לכך (-לכן) כפה עליהם ההר כגיגית להודיע מעלת התורה שאי אפשר מבלעדה כלל. ואם לא היה זה (-אם לא היתה כפיה זו) היו אומרים כי התורה אין הכרחית לעולם רק ברצון קבלו עליהם ואם לא קבלו (-ואם לא היו מקבלים מרצונם) לא היו צריכים (לקבלה) וכאשר ראו שעיקר נתינתה על ידי כפיות ההר היו מוכרחים לומר כי נתינתה מוכרחת שאין להם קיום זולתה. (וכך נאמר במדרש על הפסוק) "ויהי ערב ויהי בקר יום השישי" הא יתירה למה לי מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית שאם לא יקבלו ישראל את התורה יחזור לתוהו ובוהו. וזה בא לפרש למה כפה עליהם הר כגיגית לומר כי נתינת התורה היא מוכרחת.
(גור אריה ב' ע' קי"ט)

מובן מעתה מדוע ניתנה התורה מראש לכל הדורות גם לדורות שלא אמרו "נעשה ונשמע" שכן בלעדיה אין קיום לעולמנו.
וכך גם כותב המהר"ל בספרו נצח ישראל:

אף על גב שכבר אמרו, נעשה ונשמע" אם כן למה הוצרך לכפות עליהם הר כגיגית, אלא הטעם כי קבלת התורה הכרחי (-הכרחית לצורך קיום העולם) ואלו היו מקבלים עליהם את התורה מרצונם (בלבד) היו סבורים כי הדבר תולה (-תלוי) בדעתם (ואם בשלב מסוים לא ירצו לקבלה יוכל העולם, כביכול, להמשיך ולהתקיים בלי תורה) אבל עתה שהיתה קבלת התורה הכרחי (-בכפיה) (למדו מכך בני ישראל ש)אי אפשר שיהיה ביטול והסבה לדבר זה כי נתינת התורה וקבלתה מחויב (שכן התורה היא זכות קיומו של העולם).
(נצח ישראל ע' ע"א)

התורה מחברת עולם עליון עם עולם תחתון ובלעדי חבור העולם שלנו אל מקור חיותו הרוחני העליון אין קיום לעולם. וכך אכן כותב ומסביר המהר"ל בספרו גור אריה:

ניצבים

אמר במדרש (עי' שבת, פח, ע"א וברש"י בראשית א, ל"א) הוסיף ה"א בשישי לומר כי שמים וארץ היו תלויים ועומדים עד ששי בסיון אם יקבלו ישראל את התורה מוטב ואם לאו יחזור העולם לתוהו ובהו. וזה מפני כי על ידי התורה יש חבור עליונים לתחתונים. ואם יקבלו ישראל את התורה אז יש חבור לעליונים ותחתונים ויש קיום לעולם. ואם לא, יחזור העולם לתוהו ובהו, כי אי אפשר שיתאחדו ויתקשרו התחתונים עם עליונים כי אם על ידי התורה. (גור אריה ד' ע' ק"צ)

מלאכה

1. קרא שוב את הפסוקים, איך ניתן להבינם לפי הפסוק?
2. איך פרשנו לומר מן הפסוקים את מסקנתו בדבר קבלת התורה בכפייה צ"ו ישראל?
3. מה הרציון שדוקא בכפייה מחייב ללא אפשרות לביטול?
4. "נתנתה מוכרחת שאין להם קיום לולאתה", התוכף להסביר ולנאמק?
5. איך ולמה מחברת התורה את הצולט התחתון אל הצולט העליון ומה משמעות חיבור זה?

* * *

ב. באור יש"ד.
פרק ל' פסוק א':

ל (א) והיה כי יבאו עליך. הפרשה הזאת עתידה, כי לא נתקיימו יעודיה לא בבית ראשון ולא בבית שני, והיא נחמתנו ותקותנו ותרופה כללית לכל לרותינו, ותוכן ענינה להודיע לישראל שלא יתיאשו בלבם בשמעם כל אלות הברית העתידות לחול על ראש החוטאים, וידוע כי אדם אין לדיק בדרך אשר לפעמים לא יחטא, אלא יתנחמו כי גם אחרי החטא יש להם תיקון יליס מן העונש, והיא התשובה, כמו שיזכור: הברכה והקללה. כי שתיהם יבואו עליך בלי ספק, עתים שתזכה בירושת הארץ וקרבת אלהים ושאר מיני ההללחות, ועתים שתהיה בגלות נגוע ומוכה אלהים ושבע בוז וקלון, ואחרי שיעברו עליך כל הזמנים האלה: והשבת אל לבבך בכל הגוים. ובהיותך מפוזר בין העמים כאשר תתן לבך לחשוב על כל הטובות שהיו לך מלפנים ועל הרעות אשר באו עליך עתה, ותחבונן בדעתך על הדבר הגדול הזה, איך ירדת פלאים והושלכת משמים ארץ, מן תכלית ההלחה והאוסר אל תכלית העוני והלחץ:

מלאכה

1. פרשנו קובץ כי דברים אלה הם צתידיים, למה חשב לו להדגיש זאת ומה הוכחותיו לכך?
2. האם יש בזה נחמה - לדעתו?
3. מה צלינו לומר מכאן זה?
4. האם התשובה היא הכרחית לקיום הנבואה החיובית?
5. כמה הפיזור בין האויים יצטרך לחלצה בתשובה?

* * *

ג. משך חכמה עם פירוש הרב י. קופרמן.
פרק ל' פסוק יד':

ל, יד בפירך ובלבבך לעשותו. התורה ניתנה לכם בכתב ובעל פה - רש"י. הענין כי תלמוד תורה כנגד כולם (פאה פרק א משנה א), ואם למד על מנת שלא לעשות נוח לו שנהפכה שליתו על פניו (ירושלמי ברכות פרק א הלכה ב). וזה "בפירך" ובאופן ש"בלבבך לעשותו" - הוא שאתה לומד בפירך ומחשבתך לעשותו.

(ג, יד) 1. רש"י עה"ת מביא פירוש זה על ד.ה. כי קרוב אליך הדבר מאוד, כלומר הרישא של פסוקנו רבינו אינו מפרש עתה לפי דבריו בקטע הקודם בעקבות העקרים כי דוקא במצות התשובה קא מיירי.

אלות

1. למה חשב אהרן כי התורה ניתנה לו בכתב ולא בצל פה?
2. למה מי שאמר על מנת לצוות, נוח לו שיהיה?
3. מהו "בפיק" ומה לצוותו "באפק"?
4. מה בצצט רוצה פרשנו לצוותנו מכל לה?

* * *

ד. רמב"ם.

פרק ל' פסוקים יד', טו': ל', י"ד

"בפיק ובלבד לעשתו"

בפיק — המצוה הידועה על פה, בלבד — הסברות שהוציאו בעיון, שהוא מכלל הכחות הנמשכות אל הלב.

הקדמה למשנה ב'

*

ל', ט"ו

"ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב" וכו'

יקראו הדעות האמתיות 'חיים' והדעות המופסדות 'מות', כבר באר כי ה'טוב' הוא 'חיים', וה'רע' הוא 'מות'.

מ"ג, א', מ"ב

*

אלות

1. איך פרשנו מפי' ומספיר את פסוק יד'?
2. בפסוק טו' מחדש פרשנו ומבאר את המושגים האופייניים. התוכן לבארו?

* * *

ה. המלבי"ם — התורה והמצוה.

פרק ל' פסוקים יז'-יט': (יז) ואם יפנה לבבך ולא תשמע וגו'. זה ואת המות שאמר:

(יח) הגדתי לכם היום וגו'. הוא ואת הרע שאמר, שהעונש שיהיה לכם אבדה בעצמכם (ונה אבדת הקנינים) שהיא אבדת הנפש: כי אבד תאבדון. אבד את אבדה (ולא שתהיה כאפס ואין). וגם לא תאריכון ימים על האדמה וגו'. שתגלו ממנה במהרה, וא"כ לא יהיו לכם גם חיי הגוף, הרי שבגמול התורה נכלל כל עניני הצלחת הנפש והגוף, ובענשה נכלל כריתת הנפש ויסורי הגוף, אבל:

(יט) העדותי בכם היום את השמים ואת הארץ. כשיחדתי אותם לעדים (ויתחייב שהגמול והעונש יהיה על ידם) על החיים שהוא קיום התורה והמות שהוא בטול התורה: נתתי לפניך רק הברכה שהוא שכר הגופני: והקללה. עונש הגופני לפי שהם תלויים בחקות השמים והארץ וכנ"ל:

אלות:

1. קרא שוב את הפסוקים, איך ניתן להבין צפ"י הפסוק?
2. התוכן להספיר את הפקפת פרשנו על קיום המצוות ואל שכר סופני ושכר רוחני עבור קיומם?

* * *